
Мр Јелена Круљ – Драшковић¹⁰
Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић

ЗНАЧАЈ ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНОГ ИСТРАЖИВАЊА У ПЕДАГОШКОМ КОМПЛЕКСУ

Апстракт: *У раду се разматра међусобна повезаност педагогије и с њом сродних дисциплина у научном, методолошком и практичном значају.*

Интердисциплинарна кооперација састоји се у повезаном, усклађеном интерактивном истраживању неке појаве при чему долази до узajамног деловања и обогаћивања сваког научног дела у заједничком пројекту. Овакав приступ омогућава свестраније, обухватније сазнање и квалитетнији и дубљи увид и објашњење истраживаних проблема.

Разматрање односа педагогије и других наука има научну, методолошку и практичну важност. Колико је значајна међусобна повезаност наука, која има реалне основе (с обзиром на предмет проучавања тих наука и на њихову методолошку повезаност, која проистиче из научне и друштвене нужности), показује и доказује постојање интердисциплинарног приступа у истраживању педагошких појава, као и све шира пракса тимског проучавања појединих проблема, при чему се у истраживачким екипама окупљају различити стручњаци у зависности од проблема који се проучава.

Суштина је у томе да се са становишта више подручја проучавају појаве у васпитању и образовању.

Кључне речи: интердисциплинарност, васпитање, образовање, педагогија, кооперативност.

Интердисциплинарност се истиче као конструктивни елемент савремених наука, као услов њиховог бржег развоја и претпоставка примене научних сазнања у решавању проблема који су по својој природи вишедисциплинарни. Развој науке је поставио проблем сарадње и повезивања сродних дисциплина у шири комплекс чиме се научни проблеми свестраније истражују и брже и темељитије решавају.

У литератури налазимо бројне примере интердисциплинарне сарадње у природним наукама, а мање међу друштвеним и хуманистичким у проучавању образовања. И тамо где се појављује тимски рад научника различитих дисциплина, он показује да живе у различитом свету и истраживању феномена васпитања и образовања прилазе углавном са становишта своје уске специјализације, а у таквом тимском раду потребна је динамичка сарадња једних

¹⁰ jelena.ktulj-draskovic@pr.ac.rs

са другима. Уважавајући интердисциплинарност као савремени епистемолошки приступ који све више долази до изражаја и који се креће од природних ка друштвеним наукама, омогућава да се један проблем сагледа са више гледишта. Због сложености проблема и знања о васпитању и образовању истраживање се не може одвијати само у једној дисциплини, већ изискује међусобну повезаност више њих.

Педагогија је међу друштвеним наукама потенцијално веома погодна за интердисциплинарно повезивање и сарадњу. Због комплексности и повезаности проблема више наука истражује различите аспекте образовања и васпитања. Исто тако, за једно педагошко истраживање неопходни су резултати више различитих наука.

Интердисциплинарност претпоставља учешће конкретном истраживању осим педагогије и других наука, у зависности од предмета који се истражује. Обично су то проблеми са више научних гледишта, те се успешно могу истраживати у сарадњи са другим наукама – социологијом, психологијом, филозофијом, гносеологијом, економијом, статистиком и др. Пројекти ове врсте су тимског карактера при чему постоји прецизна подела рада и одговорности за вођење истраживања и његове крајње исходе.

Интердисциплинарно истраживање подразумева ангажовање, у истраживачким напорима повезивања друштвених и хуманистичких научних дисциплина ради генерисања нових знања о феноменима васпитања, образовања и учења.

Круг наука чији су резултати неопходни за педагошко истраживање прилично је велики.

То су најпре науке које се баве човеком. Оне се међусобно допуњују и тиме омогућају интердисциплинарно и целовито проучавање човека као „предмета васпитања“. Као друштвена наука, педагогија је најтешње повезана са друштвеним наукама. Разрађујући питања о циљу васпитања и свестраном развијању личности, она се служи подацима наука као што су историја, филозофија, економика, социологија, етика, естетика и др.

Разматрање односа педагогије и других наука има, поред научне и методолошке, и практичну важност. Однос педагогије и других наука није статичан, већ је прожет променама изазваним њеним развојем и гранањем, као и развојем других наука.

Колико је значајна међусобна повезаност наука (с обзиром на предмет проучавања тих наука и на њихову методолошку повезаност) која проистиче из научне и друштвене нужности, показује и постојање интердисциплинарних наука, као и све ширу праксу тимског проучавања појединих проблема при чему се у истраживачким екипама окупљају различити стручњаци, с обзиром на то који се проблем проучава. Од наука чији су резултати од важности за педагошко истраживање треба споменути следеће: филозофију, социологију, антропологију и психологију.

Филозофија: – Ова наука је у тесној вези са педагогијом јер су "у основи сваке педагошке концепције основна филозофска питања о човеку и друштву;

joш ближе о човеку као генеричком, радном и стваралачком бићу, о смислу његовог постојања и делања; о циљу, вредностима на релацији: човек-друштвено биће и обрнуто." Ђорђевић, М. и др. (1990:29). Отуда се у основи сваке педагогије налази адекватна филозофска концепција која најчешће и одређује њену суштину. Повезаност филозофије и педагогије огледа се најпре у одређивању циља и задатака васпитања у схватању и тумачењу процеса научног сазнања у израђивању система вредности.

Диференцирајући се од филозофије, педагогија је морала што прецизније да одреди свој однос према филозофији. Имајући у виду да су основна теоријска питања васпитања и педагогије у ствари и филозофска питања, отуд и проистиче њихова повезаност. Поставља се питање на чему се заснива повезаност ове две науке и да ли је она објективно нужна или је то само плод традиције и чињенице да се педагошка проблематика разматрала у оквирима филозофије.

Никола Поткоњак каже да "повезаност филозофије и педагогије проистиче из саме природе васпитања, из основних питања пред којима се налази педагогија" Поткоњак, Н. (1978:89). Наиме, ниједна педагошка концепција не може да се изгради, а тиме ни педагошка наука, уколико претходно не пође од неког одговора на следећа питања: шта је човек, каква је његова природа, шта је смисао егзистенције човека? Ово су суштинска питања филозофије. Отуда је та повезаност нужна па је неопходно да свако ко се бави проблематиком васпитања размотри и филозофско тумачење. Васпитна пракса, зато што је друштвена и људска делатност, увек се одвија у оквиру одређених, теоријских, филозофских концепција васпитања. Проучавајући ту праксу научним путем, макар и индиректно стваране су и одређене теориске "филозофске основе" педагошке концепције. Отуда се и не могу супростављати педагошка теорија и пракса, филозофија и наука о васпитању већ се могу испитивати односи између теоријске концепције и одговарајуће васпитне праксе. Та повезаност односи се на многа методолошка питања, на карактер педагошких сазнања, на конституисање система педагошких начела, на питања садржаја васпитања и образовања на бројна етичка и друга педагошка питања. Свако то питање је филозовско и педагошко само у јединству те две стране и може да се проучава и правилно решава.

Социологија: - Социологија је у тесној вези са педагогијом, јер је васпитање у својој суштини јединство индивидуализације и социјализације. Значајна питања социологије или појединих њених дисциплина као што су: друштвена структура, друштвене групе, друштвена динамика и друштвени односи имају посебан значај и за педагогију. Социјализација личности један је од битних задатака васпитања јер човек тек постаје човек у комуникацији са другим људима. Битно и хуманистичко одређење човека је његов однос према човеку, према друштву у целини, па то одређује и садржаје васпитања и његову вишеструку повезаност са социологијом. Друштвена условљеност васпитања, такође, битно одређује ту повезаност, па зато ниво и сложеност друштвене структуре суштински одређују циљ васпитања и његове садржаје и сва важнија питања његове организације и реализације. Као и у случају психологије, и многи

социолози су се мање или више бавили проблемима васпитања: О. Конт, Х. Спенсер, Е. Диркем и др. У том смислу су се данас и развиле неке граничне дисциплине као што су социологија васпитања, социологија рада, социологија културе, социологија уметности.

Социологија је често више од рдугих наука утицала на педагогију, што проистиче из блискости предмета те две науке. Педагогија, бавећи се васпитањем, теоријски или практично, бави се једном облашћу друштвене делатности, делом друштвене праксе, посебном врстом друштвених односа и феномена. Неки теоретичари придају тој компоненти васпитања такав значај да цео процес васпитања своде на социјализацију, а педагогију на "социологију васпитања", што је, разуме се неосновано." Читав процес развоја, васпитања и самоваспитања личности увек садржи и моменте социјализације те личности, где је "путем васпитања, пре свега, путем социјалних односа, контаката и додира интерперсоналног карактера" Поткоњак, Н.(1978:101). Васпитање је увек било повезано са друштвом, настало је захваљујући друштву, организује се у друштву, ставља се у службу друштвених интереса, зависи у великој мери од друштва, односно од појединих компонената тог друштва. "Управо зато, да би се разумело васпитање, да би се оно могло да проучава, мора се познавати друштво које то васпитање организује, морају се познавати фактори који су у том друштву пресудни за васпитање, мора се, другим речима, полазити од тековина социологије" (Поткоњак Н, 1978:103).

По многим теоретичарима социологија тежи да утврди законитости које владају у друштву, а педагогија као наука о васпитању жели да утврди законитости које владају у њему. Пошто је васпитање друштвено условљено, сасвим је разумљиво да ће се опште и посебне законитости датог друштва рефлектовати и у васпитању тог друштва. Сазнате друштвене законитости помажу проучавање и објашњавање педагошких законитости. Од сагледавања тих односа зависи сагледавање и решавање неких фундаменталних питања васпитања.

Различити правци развика социологије, различита схватања природе њеног предмета одражавали су се и у педагогији.

Повезивање педагогије и социологије дао је низ веома позитивних тенденција и резултата. Истраживања која су до сада извршена водила су неминовно ка сазнању да је васпитање друштвени феномен и да је свака педагошка институција друштвено условљена, као што је и васпитање у целини. Други резултат повезивања социологије и педагогије састојао се у сагледавању друштвеног значаја васпитања као и у тежњи да се тај аспект посебно проучава. То је довело до формирање посебне, граничне дисциплине између социологије и педагогије, т.ј до конституисања педагошке социологије, односно "социологије васпитања".

Антропологија: - Ова наука о човеку у суштини је врло блиска педагогији и педагошком истраживању. Обе се баве човеком у смислу његовог очовечења. Антропологија настоји да што потпуније упозна његову природу, да искаже његове тежње, вредности и ограничености. Она открива и дефинише

законитости формирања и израстања човека у човека. Антропологија се бави проблемом односа човекове структуре и културе у општем, посебном и појединачном виду. За педагогију је питање односа врло значајно са становништа анализе деловања појединих фактора у формирању човека: биолошки и средински фактори у најширем смислу. Значајан је задатак антропологије у изучавању бројних противуречности у усвајању културних вредности претходних генерација.

Интересовање за човека и његов начин и смисао живота веома је старо. Питање човека расправљано је у филозофији и теологији, а њиме се данас бави и антропологија. Та питања веома много интересују и педагогију као науку о васпитању човека. Свака педагошка теорија, концепција васпитања полази од одговора на нека антрополошка питања: шта је човек, каква је његова природа, шта је култура, да ли је човек производ културе итд. Ово су основна питања сваког васпитања, јер их ни једна концепција васпитања не може мимоићи, тако да је повезаност антропологије и педагогије објективна и нужна. Њихова међусобна повезаност може се сагледати и из угла развитка антрополошких сватања, а посебно оних који су од изузетног значаја за педагогију и васпитање. Теоретичари који су значајни за развитак антропологије, значајни су и за развитак педагошке мисли. Тако нпр. у доба хуманизма и ренесансе интересовање за човека било је веома изражено. Тим питањима се бавио Џон Лок који изграђујући сензуалистичку теорију сазнања, доводи развитак човека у зависност од друштвене средине у којој живи. Ипак најизразитији пример те повезаности налазимо код представника културне педагогије, код представника теолошке педагогије и у другим правцима у педагогији. Треба посебно истаћи настојање неких теоретичара, педагога који под утицајем антропологије заснивају педагогију на целокупном сазнању о човеку. Такав покушај најјасније се може видети код К.Д. Ушинског у његовом делу *"Човек као предмет васпитања"*.

Повезаност антропологије и педагогије довела је до тога да се развија и конституише посебна гранична дисциплина педагошка антропологија или антропологија васпитања.

Психологија: - Психологија као научна дисциплина битно доприноси упознавању и истраживању психичког живота личности, њеног склопа и структуре. Повезаност педагогије и психологије стара је колико и педагошка мисао. Сви теоретичари који су о васпитању писали и истраживали у оквиру својих филозофских и других расправа, по правилу су се користили мањим или већим фондом психолошких знања и чињеница у мери колико је психологија као наука била развијена. Плодан и врло динамичан развој психологије значајно доприноси и омогућује бржи напредак педагогије у теоријском и практичном смислу. Веома је значајно да се и велики број психолога бавио проблемима васпитања као што су: Е Мојман, С. Хол, А. Бине, С. Фројд а код нас Б. Стевановић, Квашчев и други. Они су у многоструком доприносили развоју не само психолошке већ и педагошке науке, а за неке од њих се готово и не може рећи да су били више психолози или педагози.

Психолошка сазнања представљају саставни део и основу педагошких схватања и концепција, као и васпитне делатности. Ниједан педагошки класик није у својим радовима могао заобићи психолошке аспекте васпитне делатности. Сви су они, почев још од античких теоретичара педагогије, велику пажњу посвећивали психолошким знањима и тиме су њихова педагошка схватања добијала већу вредност, била су квалитетнија, значајнија и трајнија и за праксу ближа и прихватљивија. Очигледни примери за то јесу: Аристотел, Ј. А. Коменски, Х. Песталоци, К. Д. Ушински, Ф.Фребел и други.

Повезаност педагогије и психологије условњена је схватањем човека и природом његове психе, утицањем других наука на психологију, а преко ње на педагогију, пре свега конституисањем развојне и педагошке психологије као и ширењем психолошког учења на нека подручја која су од посебне важности за васпитање.

У последњој деценији прошлог века психологија постаје обавезна дисциплина у установама за образовање наставника, што је резултат увиђања значаја те науке за васпитање. Бавећи се проучавањем бројних питања везаних за образовање и наставу, психологија је условила стварање експерименталне педагогије. Велики број психолога овог времена бави се педагошким питањима, подједнако доприневши развиту и једне и друге науке, нпр. у Енглеској А. Бен, у Немачкој Е. Мајмон, у САД В. Џемс, С. Хол, у Француској А. Бине, а код нас Паја Радосављевић и др.

На бази постигнутих резултата истраживања у сфери различитих психичких области појавиле су се тежње да се човек и његова природа посматрају што комплексније, што је од великог значаја за педагогију.

Посебно место, када је реч о утицају психологије на педагогију, припада психоанализи. Сам Фројд се није бавио васпитним проблемима, али у својим разматрањима није могао мимоићи децу прве године њиховог живота, те је дао основу да се педагогија ослони у својим проучавањима на психоанализу. Настојећи да конституишу психоаналитичку педагогију, фројдисти покрећу специјалан часопис за проблеме васпитања на бази психоанализе. Када се говори о психоанализи и њеном утицају на педагогију, не може се мимоићи ни појава и утицај на педагогију индивидуалне психологије А. Адлера. Он се интересовао за педагошка питања, организовао је експерименталну школу у Швајцарској, основао је међународно друштво за индивидуалну психологију и за популаризацију ових схватања. Насупрот томе, крајем 19. века јавља се социјална психологија са тежњом да се проучавају деликатнија питања о деловању, групе на појединца, односи у групи и сл. За развитак педагогије, нарочито неких њених подручија, посебно је значајна психометрија, јер мерење резултата образовног и васпитног рада представља изузетно значајно педагошко питање.

На основу ових разматрања очигледно је да повезаност између педагогије и психологије постоји. Међутим, на ту повезаност не треба гледати сувише уско и њихово међусобно једнострано везивање. Интердисциплинарност подразумева повезаност и са другим наукама у зависности од проблема који се проучава.

ЗАКЉУЧАК

Педагогија, која претендује да буде општа наука о васпитању, у проучавању свог предмета користи се и резултатима других наука. У нашој педагошкој литератури је традиционалан педагошки став да су друге науке које истражују васпитање и образовање помоћне педагошке дисциплине. Ако се прихвати дефиниција педагогије, као опште, свеобухватно сазнање о васпитању и образовању, онда је јасно да се педагогија бави углавном процесима итенционалног (институционалног) васпитања и образовања деце и омладине. При томе у основи није реализован интердисциплинарни приступ изучавању проблематике васпитања. Због слабог протока научних информација између педагогије и њеног научног окружења нема континуираног трансфера нових сазнања, па педагогија истражује и оно што је већ истражено у социологији, филозофији, антропологији или психологији.

Развој ових наука о васпитању и образовању не угрожава специфичности педагошких сазнања, већ омогућава интезивније особености тих сазнања кроз проучавање васпитања као врло сложеног друштвеног процеса. Од тога како ће она успоставити однос са тим дисциплинама зависиће и развој саме педагогије. И обрнуто, развој савремене педагогије служиће као основа за развој других наука које придоносе систематичнијем и целовитијем проучавању васпитања. Од спремности педагога да открију и развијају специфичности педагошке науке и савремено васпитање прикључе интердисциплинарном приступу, зависиће и њен друштвени статус.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Бакoвљeв, М. (1977):** *Основи методологије педагошких истраживања*, Београд, Научна књига.
2. **Гојков, Г; Круљ, С. Р; М.Кундачина. (2002):** *Лексикон педагошке методологије*, Вршац.
3. **Ђорђевић, М.; Ничковић Р. (1990):** *Педагогија*, Ниш, Просвета.
4. **Качапор, С; Круљ, С, Р; Кулић, Р. (2002):** *Педагогија*, Београд, Свет књиге.
5. **Круљ, С, Р; Стојановић, С.; Јелена К. Д. (2007):** *Увод у методологију педагошких истраживања са статистиком*, Врање, Учитељски факултет Врање.
6. **Лекић, Ђ. (1977):** *Методологија педагошких истраживања и стваралаштва*, Зрењанин, Педагошко-технички факултет.
7. **Милић, В. (1965):** *Социолошки метод*, Београд, Нолит.
8. **Поткоњак, Н. (1978):** *Теоријско-методолошки проблеми педагогије*, Београд, Просвета.
9. **Поткоњак, Н. (1978):** *Теоријско-методолошки речник*, Београд, Просвета.
10. **Ушински К. Д. (1947):** *Човек као предмет васпитања*, Сарајево.

Jelena Krulj Drasković, M.Sc. Assistant
Teachers' Training Faculty in Prizren - Leposavić

**THE IMPORTANCE OF INTERDISCIPLINARY
RESEARCH IN PEDAGOGIC COMPLEX**

Summary: *In this work we are reconsidering the mutual relationship between pedagogy and its familiar disciplines in scientific, methodological and practical significance.*

Interdisciplinary cooperation is consisted of related, harmonized interactive research of some phenomenon where there is mutual acting and enriching of each scientific work in common project. Such approach allows more versatile, more inclusive knowledge and more quality and deeper insight and explanation of researched problems.

Reconsidering of the relation between pedagogy and other sciences has scientific, methodological and practical significance. The importance of mutual connection between sciences, which has real bases (considering to the subject of researching of these sciences and their methodological connection, which comes from scientific and social necessity) is shown and proved by existing of interdisciplinary approach in researching of pedagogic subjects, as like wider practice of team researching of some problems, where researching teams consist of different scientists depending of the researching problem.

The essence of this approach is to research the subjects in education viewed from different scientific positions.

Key words: interdisciplinary, education,, pedagogy, research, cooperation.